פרשת שלח – שלישי

(ח) אִם־חָפֵ֥ץ בָּ֙נוּ֙ יְהוָ֔ה וְהֵבִ֤יא אֹתָ֙נוּ֙ אֶל־הָאָ֣רֶץ הַזֹּ֔את וּנְתָנָ֖הּ לָ֑נוּ אֶ֕רֶץ אֲשֶׁר־הִ֛וא זָבַ֥ת חָלָ֖ב וּדְבָֽשׁ׃

ח אִם רַעֲוָא בַּנָא, קֳדָם יְיָ וְיַעֵיל יָתַנָא לְאַרְעָא הָדָא, וְיִתְּנַהּ לַנָא: אַרְעָא, דְּהִיא עָבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ.

(ט) אַ֣ךְ בַּֽיהוָה֮ אַל־תִּמְרֹ֒דוּ֒ וְאַתֶּ֗ם אַל־תִּֽירְאוּ֙ אֶת־עַ֣ם הָאָ֔רֶץ כִּ֥י לַחְמֵ֖נוּ הֵ֑ם סָ֣ר צִלָּ֧ם מֵעֲלֵיהֶ֛ם וַֽיהוָ֥ה אִתָּ֖נוּ אַל־תִּירָאֻֽם׃

ט בְּרַם בְּמֵימְרָא דַּייָ, לָא תִמְרְדוּן, וְאַתּוּן לָא תִדְחֲלוּן מִן עַמָּא דְּאַרְעָא, אֲרֵי בִידַנָא מְסִירִין אִנּוּן; עֲדָא תֻּקְפְהוֹן מִנְּהוֹן וּמֵימְרָא דַּייָ בְּסַעֲדַנָא, לָא תִדְחֲלוּן מִנְּהוֹן.

רש"י ◂ אַל־תִּמְרֹדוּ: וְשׁוּב וְאַתֶּם אַל־תִּירְאוּ. כִּי לַחְמֵנוּ הֵם: נֹאכְלֵם כְּלֶחֶם. סָר צִלָּם: מָגִנָּם וְחָזְקָם; כְּשֵׁרִים שֶׁבָּהֶם מֵתוּ: אִיּוֹב שֶׁהָיָה מֵגֵן עֲלֵיהֶם (סוטה לה) דָּבָר אַחֵר: צִלּוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם סָר מֵעֲלֵיהֶם:

(י) וַיֹּֽאמְרוּ֙ כָּל־הָ֣עֵדָ֔ה לִרְגּ֥וֹם אֹתָ֖ם בָּאֲבָנִ֑ים וּכְב֣וֹד יְהוָ֗ה נִרְאָה֙ בְּאֹ֣הֶל מוֹעֵ֔ד אֶֽל־כָּל־בְּנֵ֖י יִשְׂרָאֵֽל׃

י וַאֲמַרוּ, כָּל כְּנִשְׁתָּא, לְמִרְגַּם יָתְהוֹן, בְּאַבְנַיָּא; וִיקָרָא דַּייָ, אִתְגְּלִי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא, לְכָל בְּנֵי, יִשְׂרָאֵל.

רש"י ◂ לִרְגּוֹם אֹתָם: אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב. וּכְבוֹד ה׳: (במדבר רבה) הֶעָנָן יָרַד שָׁם:

(יא) וַיֹּ֤אמֶר יְהוָה֙ אֶל־מֹשֶׁ֔ה עַד־אָ֥נָה יְנַאֲצֻ֖נִי הָעָ֣ם הַזֶּ֑ה וְעַד־אָ֙נָה֙ לֹא־יַאֲמִ֣ינוּ בִ֔י בְּכֹל֙ הָֽאֹת֔וֹת אֲשֶׁ֥ר עָשִׂ֖יתִי בְּקִרְבּֽוֹ׃

יא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה, עַד אִמַּתִּי יְהוֹן מַרְגְּזִין קֳדָמַי עַמָּא הָדֵין; וְעַד אִמַּתִּי, לָא יְהֵימְנוּן בְּמֵימְרִי, בְּכֹל אָתַיָּא, דַּעֲבַדִית בֵּינֵיהוֹן.

רש"י ◂ עַד־אָנָה יְנַאֲצֻנִי: עַד הֵיכָן יַרְגִּיזוּנִי. בְּכֹל הָאֹתוֹת: בִּשְׁבִיל כָּל הַנִּסִּים שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם הָיָה לָהֶם לְהַאֲמִין שֶׁהַיְּכֹלֶת בְּיָדִי לְקַיֵּם הַבְטָחָתִי:

(יב) אַכֶּ֥נּוּ בַדֶּ֖בֶר וְאוֹרִשֶׁ֑נּוּ וְאֶֽעֱשֶׂה֙ אֹֽתְךָ֔ לְגוֹי־גָּד֥וֹל וְעָצ֖וּם מִמֶּֽנּוּ׃

יב אֲמְחֵינוּן בְּמוֹתָא, וַאֲשֵׁיצֵינוּן; וְאַעֲבֵיד, יָתָךְ, לְעַם רַב וְתַקִּיף, מִנְּהוֹן.

רש"י ◂ וְאוֹרִשֶׁנּוּ: כְּתַרְגּוּמוֹ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאִם תֹּאמַר: מָה אֶעֱשֶׂה לִשְׁבוּעַת אָבוֹת? וְאֶעֱשֶׂה אֹתְךָ לְגוֹי־גָּדוֹל: שֶׁאַתָּה מִזַּרְעָם (במדבר רבה):

(יג) וַיֹּ֥אמֶר מֹשֶׁ֖ה אֶל־יְהוָ֑ה וְשָׁמְע֣וּ מִצְרַ֔יִם כִּֽי־הֶעֱלִ֧יתָ בְכֹחֲךָ֛ אֶת־הָעָ֥ם הַזֶּ֖ה מִקִּרְבּֽוֹ׃

יג וַאֲמַר מֹשֶׁה, קֳדָם יְיָ: וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאֵי, דְּאַסֵּיקְתָּא בְּחֵילָךְ יָת עַמָּא הָדֵין מִבֵּינֵיהוֹן.

רש"י ◂ וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם: וְשָׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר תַּהַרְגֵם. כִּי־הֶעֱלִיתָ: "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן "אֲשֶׁר". וְהֵם רָאוּ אֶת אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל אוֹתָם מִקִּרְבָּם וּכְשֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁאַתָּה הוֹרְגָם, לֹא יֹאמְרוּ שֶׁחָטְאוּ לְךָ, אֶלָּא יֹאמְרוּ: שֶׁכְּנֶגְדָּם יָכֹלְתָּ לְהִלָּחֵם, אֲבָל כְּנֶגֶד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יָכֹלְתָּ לְהִלָּחֵם, וְזוֹ הִיא:

(יד) וְאָמְר֗וּ אֶל־יוֹשֵׁב֮ הָאָ֣רֶץ הַזֹּאת֒ שָֽׁמְעוּ֙ כִּֽי־אַתָּ֣ה יְהוָ֔ה בְּקֶ֖רֶב הָעָ֣ם הַזֶּ֑ה אֲשֶׁר־עַ֨יִן בְּעַ֜יִן נִרְאָ֣ה ׀ אַתָּ֣ה יְהוָ֗ה וַעֲנָֽנְךָ֙ עֹמֵ֣ד עֲלֵהֶ֔ם וּבְעַמֻּ֣ד עָנָ֗ן אַתָּ֨ה הֹלֵ֤ךְ לִפְנֵיהֶם֙ יוֹמָ֔ם וּבְעַמּ֥וּד אֵ֖שׁ לָֽיְלָה׃

יד וְיֵימְרוּן, לְיָתֵיב אַרְעָא הָדָא, דִּשְׁמַעוּ אֲרֵי אַתְּ יְיָ, שְׁכִינְתָךְ שָׁרְיָא בְּגוֹ עַמָּא הָדֵין: דִּבְעֵינֵיהוֹן חֲזוֹ שְׁכִינַת יְקָרָךְ יְיָ, וַעֲנָנָךְ מַטֵּל עִלָּוֵיהוֹן, וּבְעַמּוּדָא דַּעֲנָנָא אַתְּ מְדַבַּר קֳדָמֵיהוֹן בִּימָמָא, וּבְעַמּוּדָא דְּאִישָּׁתָא בְּלֵילְיָא.

רש"י ◂ וְאָמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת: כְּמוֹ: "עַל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וּמַה יֹּאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מַה שֶּׁאָמוּר בְּסוֹף הָעִנְיָן: "מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת יְיָ", בִּשְׁבִיל שֶׁשָּׁמְעוּ כִּי אַתָּה ה׳ שׁוֹכֵן בְּקִרְבָּם, וְעַיִן בְּעַיִן אַתָּה נִרְאֶה לָהֶם, וְהַכֹּל בְּדֶרֶךְ חִבָּה, וְלֹא הִכִּירוּ בְּךָ שֶׁנִּתְּקָה אַהֲבָתְךָ מֵהֶם עַד הֵנָּה:

(טו) וְהֵמַתָּ֛ה אֶת־הָעָ֥ם הַזֶּ֖ה כְּאִ֣ישׁ אֶחָ֑ד וְאָֽמְרוּ֙ הַגּוֹיִ֔ם אֲשֶׁר־שָׁמְע֥וּ אֶֽת־שִׁמְעֲךָ֖ לֵאמֹֽר׃

טו וּתְקַטֵּיל יָת עַמָּא הָדֵין, כִּגְבַרָא חַד; וְיֵימְרוּן, עַמְמַיָּא, דִּשְׁמַעוּ יָת שֵׁימַע גְּבוּרְתָךְ, לְמֵימַר.

רש"י ◂ וְהֵמַתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד: פִּתְאֹם, וּמִתּוֹךְ כָּךְ: יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעֲךָ וְגוֹ׳:

(טז) מִבִּלְתִּ֞י יְכֹ֣לֶת יְהוָ֗ה לְהָבִיא֙ אֶת־הָעָ֣ם הַזֶּ֔ה אֶל־הָאָ֖רֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּ֣ע לָהֶ֑ם וַיִּשְׁחָטֵ֖ם בַּמִּדְבָּֽר׃

טז מִדְּלֵית יְכֹלָא קֳדָם יְיָ, לְאַעָלָא יָת עַמָּא הָדֵין, לְאַרְעָא, דְּקַיֵּים לְהוֹן; וְקַטֵּילִנּוּן, בְּמַדְבְּרָא.

רש"י ◂ מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת וְגוֹ׳: לְפִי שֶׁיּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ חֲזָקִים וְגִבּוֹרִים, (ברכות לב) וְאֵינוֹ דּוֹמֶה פַּרְעֹה לִשְׁלֹשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים; זֹאת יֹאמְרוּ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. יְכֹלֶת: מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הָיָה יְכֹלֶת בְּיָדוֹ לַהֲבִיאָם שְׁחָטָם. יְכֹלֶת: שֵׁם דָּבָר הוּא:

(יז) וְעַתָּ֕ה יִגְדַּל־נָ֖א כֹּ֣חַ אֲדֹנָ֑י כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבַּ֖רְתָּ לֵאמֹֽר׃

יז וּכְעַן, סַגִּי כְעַן חֵילָא קֳדָמָךְ יְיָ, כְּמָא דְּמַלֵּילְתָּא, לְמֵימַר.

רש"י ◂ יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי: לַעֲשׂוֹת דִּבּוּרְךָ. כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: וּמַהוּ הַדִּבּוּר:

(יח) יְהוָ֗ה אֶ֤רֶךְ אַפַּ֙יִם֙ וְרַב־חֶ֔סֶד נֹשֵׂ֥א עָוֺ֖ן וָפָ֑שַׁע וְנַקֵּה֙ לֹ֣א יְנַקֶּ֔ה פֹּקֵ֞ד עֲוֺ֣ן אָבוֹת֙ עַל־בָּנִ֔ים עַל־שִׁלֵּשִׁ֖ים וְעַל־רִבֵּעִֽים׃

יח יְיָ, מַרְחִיק רְגַז וּמַסְגֵּי לְמֶעְבַּד טָבְוָן, שָׁבֵיק לַעֲוָיָן, וְלִמְרוֹד; סָלַח לִדְתָיְבִין לְאוֹרָיְתֵיהּ, וּלְדְלָא תָּיְבִין לָא מְזַכֵּי מַסְעַר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל בְּנִין מָרָדִין, עַל דָּר תְּלִיתַאי וְעַל דָּר רְבִיעָאי.

רש"י ◂ ה׳ אֶרֶךְ אַפַּיִם: לַצַּדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים. כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם מְצָאוֹ מֹשֶׁה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְכוֹתֵב: "ה׳ אֶרֶךְ אַפַּיִם", אָמַר לוֹ: לַצַּדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אַף לָרְשָׁעִים! אָמַר לוֹ: רְשָׁעִים יֹאבְדוּ! אָמַר לוֹ: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: חַיֶּיךָ, שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לַדָּבָר. כְּשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בָּעֵגֶל וּבַמְרַגְּלִים הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּ"אֶרֶךְ אַפַּיִם". אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: וַהֲלֹא אָמַרְתָּ לִי לַצַּדִּיקִים! אָמַר לוֹ: וַהֲלֹא אַתָּה אָמַרְתָּ: אַף לָרְשָׁעִים! וְנַקֵּה: לַשָּׁבִים. לֹא יְנַקֶּה: לְשֶׁאֵינָן שָׁבִים:

(יט) סְלַֽח־נָ֗א לַעֲוֺ֛ן הָעָ֥ם הַזֶּ֖ה כְּגֹ֣דֶל חַסְדֶּ֑ךָ וְכַאֲשֶׁ֤ר נָשָׂ֙אתָה֙ לָעָ֣ם הַזֶּ֔ה מִמִּצְרַ֖יִם וְעַד־הֵֽנָּה׃

יט שְׁבוֹק כְּעַן, לְחוֹבֵי עַמָּא הָדֵין כְּסַגִּיאוּת טָבְוָתָךְ; וּכְמָא דִּשְׁבַקְתָּא לְעַמָּא הָדֵין, מִמִּצְרַיִם וְעַד כְּעַן.

(כ) וַיֹּ֣אמֶר יְהוָ֔ה סָלַ֖חְתִּי כִּדְבָרֶֽךָ׃

כ וַאֲמַר יְיָ, שְׁבַקִית כְּפִתְגָמָךְ.

רש"י ◂ כִּדְבָרֶךָ: בִּשְׁבִיל מַה שֶּׁאָמַרְתָּ "פֶּן יֹאמְרוּ מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת ה׳":

(כא) וְאוּלָ֖ם חַי־אָ֑נִי וְיִמָּלֵ֥א כְבוֹד־יְהוָ֖ה אֶת־כָּל־הָאָֽרֶץ׃

כא וּבְרַם, קַיָּם אֲנָא: וּמַלְיָא יְקָרָא דַּייָ, יָת כָּל אַרְעָא.

רש"י ◂ וְאוּלָם: כְּמוֹ "אֲבָל זֹאת אֶעֱשֶׂה לָהֶם". חַי־אָנִי: לְשׁוֹן שְׁבוּעָה: כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי חַי וּכְבוֹדִי יִמָּלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כָּךְ אֲקַיֵּם לָהֶם, כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים וְגוֹ׳". אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ הֲרֵי זֶה מִקְרָא מְסֹרָס חַי־אָנִי כִּי כָּל הָאֲנָשִׁים אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבוֹדִי יִמָּלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ, שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בַּמַּגֵּפָה הַזֹּאת לֵאמֹר: מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת ה׳ לַהֲבִיאָם, שֶׁלֹּא אֲמִיתֵם פִּתְאֹם כְּאִישׁ אֶחָד, אֶלָּא בְּאִחוּר אַרְבָּעִים שָׁנָה; מְעַט מְעַט:

(כב) כִּ֣י כָל־הָאֲנָשִׁ֗ים הָרֹאִ֤ים אֶת־כְּבֹדִי֙ וְאֶת־אֹ֣תֹתַ֔י אֲשֶׁר־עָשִׂ֥יתִי בְמִצְרַ֖יִם וּבַמִּדְבָּ֑ר וַיְנַסּ֣וּ אֹתִ֗י זֶ֚ה עֶ֣שֶׂר פְּעָמִ֔ים וְלֹ֥א שָׁמְע֖וּ בְּקוֹלִֽי׃

כב אֲרֵי כָּל גֻּבְרַיָּא, דַּחֲזוֹ יָת יְקָרִי וְיָת אָתְוָתַי, דַּעֲבַדִית בְּמִצְרַיִם, וּבְמַדְבְּרָא; וְנַסִּיאוּ קֳדָמַי, דְּנָן עֲסַר זִמְנִין, וְלָא קַבִּילוּ, לְמֵימְרִי.

רש"י ◂ וַיְנַסּוּ: כְּמַשְׁמָעוֹ. זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים: שְׁנַיִם בַּיָּם וּשְׁנַיִם בַּמָּן וּשְׁנַיִם בַּשְּׂלָו וְכוּ׳ כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת עֲרָכִין:

(כג) אִם־יִרְאוּ֙ אֶת־הָאָ֔רֶץ אֲשֶׁ֥ר נִשְׁבַּ֖עְתִּי לַאֲבֹתָ֑ם וְכָל־מְנַאֲצַ֖י לֹ֥א יִרְאֽוּהָ׃

כג אִם יִחְזוּן, יָת אַרְעָא, דְּקַיֵּימִית, לַאֲבָהָתְהוֹן; וְכָל דְּאַרְגִּיזוּ קֳדָמַי, לָא יִחְזוּנַהּ.

רש"י ◂ אִם־יִרְאוּ: לֹא יִרְאוּ. לֹא יִרְאוּהָ: לֹא יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ:

(כד) וְעַבְדִּ֣י כָלֵ֗ב עֵ֣קֶב הָֽיְתָ֞ה ר֤וּחַ אַחֶ֙רֶת֙ עִמּ֔וֹ וַיְמַלֵּ֖א אַחֲרָ֑י וַהֲבִֽיאֹתִ֗יו אֶל־הָאָ֙רֶץ֙ אֲשֶׁר־בָּ֣א שָׁ֔מָּה וְזַרְע֖וֹ יוֹרִשֶֽׁנָּה׃

כד וְעַבְדִּי כָּלֵב, חֲלָף דַּהֲוָת רוּחַ אָחֳרִי עִמֵּיהּ, וְאַשְׁלֵים, בָּתַר דַּחְלְתִי וְאַעֵילִנֵּיהּ, לְאַרְעָא דְּעָאל לְתַמָּן, וּבְנוֹהִי, יוֹרְתִנַּהּ.

רש"י ◂ רוּחַ אַחֶרֶת: (במדבר רבה) שְׁתֵּי רוּחוֹת אַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב לַמְרַגְּלִים אָמַר: "אֲנִי עִמָּכֶם בָּעֵצָה", וּבְלִבּוֹ הָיָה לוֹמַר הָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי כֵן הָיָה בוֹ כֹּחַ לְהַשְׁתִּיקָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּהַס כָּלֵב", שֶׁהָיוּ סְבוּרִים שֶׁיֹּאמַר כְּמוֹתָם, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֵפֶר (יהושע יד): "וָאָשֵׁב אוֹתוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר עִם־לְבָבִי" וְלֹא "כַּאֲשֶׁר עִם־פִּי". וַיְמַלֵּא אַחֲרָי: וַיְמַלֵּא אֶת לִבּוֹ אַחֲרַי, וְזֶה מִקְרָא קָצָר. אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה: חֶבְרוֹן תִּנָּתֵן לוֹ. יוֹרִשֶׁנָּה: כְּתַרְגּוּמוֹ: "יִתָרְכִנַּהּ", יוֹרִישׁוּ אֶת הָעֲנָקִים וְאֶת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ. וְאֵין לְתַרְגְּמוֹ "יַרְתִינָהּ", אֶלָּא בִּמְקוֹם יִירָשֶׁנָּה:

(כה) וְהָעֲמָלֵקִ֥י וְהַכְּנַעֲנִ֖י יוֹשֵׁ֣ב בָּעֵ֑מֶק מָחָ֗ר פְּנ֨וּ וּס֧עוּ לָכֶ֛ם הַמִּדְבָּ֖ר דֶּ֥רֶךְ יַם־סֽוּף׃

כה וַעֲמַלְקָאָה וּכְנַעֲנָאָה, יָתֵיב בְּמֵישְׁרָא; מְחַר, אִתְפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוֹן לְמַדְבְּרָא אוֹרַח יַמָּא דְּסוּף.

רש"י ◂ וְהָעֲמָלֵקִי וְגוֹ׳: אִם תֵּלְכוּ שָׁם יַהַרְגוּ אֶתְכֶם, מֵאַחַר שֶׁאֵינִי עִמָּכֶם. מָחָר פְּנוּ: לַאֲחוֹרֵיכֶם וּסְעוּ לָכֶם וְגוֹ׳: